

بررسی مسائل کشورها

نگاهی به وضعیت سیاسی و اقتصادی اسپانیا

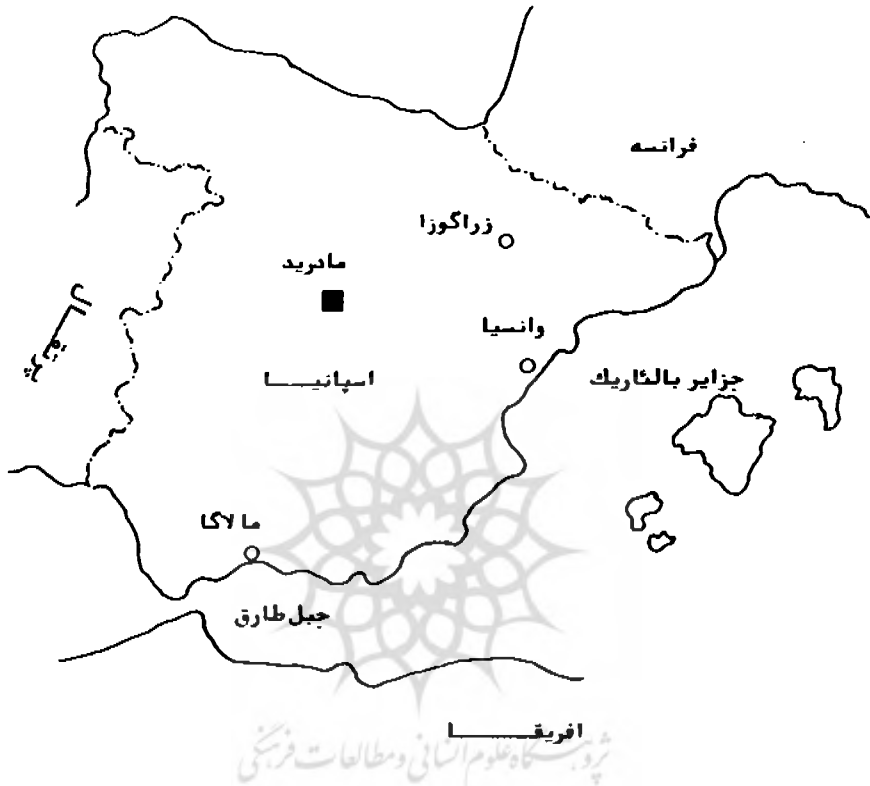
وضعیت جغرافیائی:

مدیترانه نیز در شرق این کشور قرار دارد. در قسمت شرق و جنوب این کشور آب و هوای مدیترانه‌ای و در شمال غربی آن آب و هوای معتدل حاکم است. قسمت میانی این سرزمین نیز آب و هوایی غیرمعتدل (Less Temperate) با تابستانهای گرم و زمستانهایی سرد دارد. پایتخت این کشور شهر مادرید است که بالاترین درجه حرارت آن در ماه ژوئیه بین ۳۱-۱۷ درجه سانتیگراد (معدل حداقل و حداکثر درجه حرارت) و پائین‌ترین درجه حرارت آن در ماه ژانویه بین ۱ تا ۸ درجه سانتیگراد است. خشک‌ترین ماه سال ژوئیه با ۱۱ میلی‌متر و پرباران‌ترین ماه سال اکتبر با ۵۳ میلی‌متر بارندگی است.

کل مساحت این کشور ۵۰۴۷۸۰ کیلومتر مربع است و تراکم جمعیت در این کشور براساس برآوردهای سال ۱۹۸۸،

کشور پادشاهی اسپانیا در جنوب غربی اروپا قرار گرفته و خاک آن ۴ مساحت شبه جزیره ایبری را شامل می‌گردد. یک پنجم باقی مانده از خاک این شبه جزیره کشور پرتغال، همسایه غربی اسپانیا می‌باشد. جزایر بالئاریک (Balearic) واقع در دریای مدیترانه، جزایر قناری در اقیانوس اطلس و چند ناحیه محصور در خاک مراکش جزو قلمرو این کشور قرار دارند. در شمال شرقی اسپانیا، کشور فرانسه قرار دارد و این تنها مرز خاکی اسپانیا با یک کشور اروپائی (بجز پرتغال) که در خود شبه جزیره ایبری قرار دارد) می‌باشد. فاصله این کشور با قاره آفریقا (کشور مراکش) - که در جنوب اسپانیا واقع است - سی کیلومتر می‌باشد. دریای

نرخ رشد جمعیت اسپانیا در فاصله سالهای ۱۹۸۳ الی ۱۹۸۸ بسیار کند و حدود ۰/۴ درصد می باشد.

۷۷/۳ نفر در هر کیلومتر مربع می باشد. اسپانیا، ۳۹/۰۵ میلیون نفر بوده است که با مقایسه این میزان با رقم مربوط به سال ۱۹۸۳ (یعنی ۳۸/۱۷ میلیون نفر) رشد بسیار کندی (حدود ۹۰۰ هزار نفر در طول ۶ سال) را نشان می دهد. براساس جدول (۱) نرخ رشد جمعیت در فاصله سالهای ۱۹۸۳ تا ۱۹۸۸ حدود ۰/۴ درصد در سال است که بسیار پائین بنظر می رسد.

جمعیت و شاخص های عمده آن:

براساس برآورد سال ۱۹۸۸ کل جمعیت

سال	۱۹۷۰	۱۹۸۱	۱۹۸۲	۱۹۸۴	۱۹۸۵	۱۹۸۶	۱۹۸۷	۱۹۸۸
جمعیت	۳۴/۰۳	۳۷/۷۴	۳۸/۱۷	۳۸/۳۴	۳۸/۵۰	۳۸/۶۷	۳۸/۸۳	۳۹/۰۵
درصد تغییر	-	-	۰/۵	۰/۴	۰/۴	۰/۴	۰/۴	۰/۶

مأخذ:

(1): EIU, *Country Profile 1990-91* (London: The Economist Intelligence Unit Limited.

1990) P.8

(2): Europa Publications, *The Europa Yearbook 1989*, 2 Vols. (London: Europa Publication Limited, 1989) Vol 2, P2335.

به زندگی در کشور اسپانیا نشاندهنده پیشرفت عظیمی در مراقبت‌های بهداشتی بوده و ارقام مربوط به آن از ۵۹ سال برای مردان و ۶۴ سال برای زنان در سال ۱۹۵۰ بترتیب به ۷۴ و ۸۰ در پایان دوره مزبور رسیده است. ضمن اینکه نرخ مرگ و میر کودکان در سال ۱۹۸۴ برابر با ۷ در هزار نفر بوده است.

جمعیت شهرنشین اسپانیا نیز در این کشور نسبتاً بنحوی متعادلی توزیع شده است. $\frac{۲}{۵}$ از جمعیت در شهرهای بالاتر از ده هزار نفر زندگی می‌کنند و حدود ۵۰ شهر با جمعیتی بالاتر از ۱۰۰,۰۰۰ نفر وجود دارد^۲. شهر مادرید با جمعیتی بالاتر از

نرخ رشد جمعیت اسپانیا در دهه ۱۹۷۰ برابر با ۰/۹ درصد بوده^۱ که نشاندهنده کاهش محسوس آن در طول دهه ۱۹۸۰ بوده است. اما جمعیت اسپانیا علاوه بر این، تحولات دیگری را نیز پشت سر گذاشته که درخور توجه است. نرخ زاد و ولد در این کشور از ۲۱/۹ در هر هزار نفر در سال ۱۹۶۴ به ۱۱/۲ در هر هزار نفر در سال ۱۹۸۸ رسیده است. در طول دوره ۱۹۷۹ تا ۱۹۸۸ نیز ضمن اینکه نرخ مرگ و میر حدود ۷/۹ در هزار نفر ثابت مانده، نرخ زاد و ولد از ۱۶/۲ در هزار نفر به ۱۱/۲ رسیده است که تقریباً همان نرخ رشد طبیعی جمعیت (۰/۴ درصد) را بدست می‌دهد. ارقام مربوط به امید

۱- محاسبه شده بوسیله مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی

(2): EIU., *Op. Cit.* P.8.

نرخ زاد و ولد جمعیت اسپانیا از ۲۱/۹ در هر هزار نفر در سال ۱۹۶۴ به ۱۱/۲ در هر هزار نفر در سال ۱۹۸۸ بالغ گردیده، ضمن آنکه امید به زندگی نیز به رقم ۷۴ و ۸۰ سال برتریب برای مردان و زنان رسیده است.

حکومت می‌کرد. اما در این سال بدتیبال انتخاب دولت «جبهه مردمی سوسیالیست جمهوریخواه» از سلطنت استعفا داد و کشور را ترک گفت. متعاقب آن کشور اسپانیا وارد دورانی از هرج و مرج داخلی شد که سرانجام آن شروع جنگ داخلی در سال ۱۹۳۶ بود. این جنگ که مدت سه سال بدرازا کشید و تلفات انسانی و مالی زیادی به کشور وارد ساخت، نهایتاً با شکست جمهوری دوم پایان رسید و رهبر شورشیان ناسیونالیست — ژنرال فرانسیسکو فرانکو — با برقراری یک حکومت تک حزبی، بر اسپانیا حاکم شد. در دوران حکومت وی تنها یک حزب (حزب فالانژ Falange) که بعداً بنام «جنبش» (Movement) نامیده شد، همراه با اتحادیه‌های کارگری که از سوی دولت سازماندهی شده بودند — و کارفرمایان و کارگران را تحت پوشش خود داشتند — فعالیت می‌کردند. در کنار اینها یک مجلس ملی^۲ که اعضای آن با رای عمومی انتخاب نمی‌شدند و از قدرت محدودی برخوردار بود وجود داشت. این پارلمان، همان مجمع سنتی قانونگذاری اسپانیا بود که در سال ۱۹۴۱ بوسیله ژنرال فرانکو مجدداً

۳ میلیون نفر در سال ۱۹۸۸، حدود ۸ درصد از جمعیت را در خود جای داده ضمن اینکه بارسلون با ۱/۷ میلیون نفر (۳/۴ درصد از کل جمعیت) پس از مادرید قرار گرفته است. دیگر شهرهای مهم و پرجمعیت این کشور عبارتند از: والنسیا (Valencia ۷۴۴ هزار نفر)، سویل (Seville ۶۶۳ هزار نفر)، زاراگوزا (Zaragoza ۵۸۲ هزار نفر) و مالاگا (Malaga ۵۷۴ هزار نفر)^۱.

مطالعه شاخص‌های جمعیتی اسپانیا نشانگر این است که این کشور از اقتصادی توسعه یافته برخوردار می‌باشد. روند کاهنده نرخ رشد جمعیت، کاهش نرخ زاد و ولد و مرگ و میر در طی سه دهه اخیر و میزان پائین مرگ و میر نوزادان و نحوه پراکندگی جمعیت، الگوئی را تعقیب نموده که غالب کشورهای توسعه یافته در جریان توسعه اقتصادی خود طی کرده‌اند.

تحولات سیاسی در قرن حاضر (حرکت از فرانکوئیسم به سوی دموکراسی): حکومت اسپانیا تا اوائل قرن بیستم پادشاهی بود و تا سال ۱۹۳۱، آلفونسو هشتم به عنوان پادشاه بر این سرزمین

(1): EIU, *Op. Cit.* P.8.

(2): Cortes

احیاء گردید.^۱
 ژنرال فرانکو با به قدرت رسیدن، حکومت مقتدرانه‌ای برپا کرد که آرامش و ثبات را به کشور بازگرداند اما آزادیهای فردی بشدت محدود گردید و هرگونه مقاومتی علیه وی شدیداً سرکوب شد.^۲ اسپانیا تحت رژیم ژنرال فرانکو در جریان جنگ دوم جهانی بیطرفی اختیار کرد. در سال ۱۹۴۷ ژنرال فرانکو اعلام نمود که بعد از مرگ وی رژیم سلطنتی دوباره برقرار خواهد گردید. در سالهای پس از جنگ دوم، اسپانیا از طرف جامعه بین‌الملل تحریم شد و در

سال ۱۹۴۶ سازمان ملل متحد تحریم اقتصادی علیه این کشور را اعلام کرد و برنامه‌ی بازسازی اروپا (طرح مارشال) شامل اسپانیا نگردید. اما در سال ۱۹۵۳ ژنرال آیزنهاور - رئیس‌جمهور امریکا - از مادرید دیدار کرد و پیشنهاد وی، یعنی اعطاء وام‌های کلان به اسپانیا در ازاء واگذاری پایگاههای نظامی به امریکا با استقبال مقامات اسپانیا روبرو شد. در همان سال «عهدنامه مودت» بین دولتین مذکور به امضاء رسید و تحریم اقتصادی سازمان ملل علیه اسپانیا نیز لغو گردید. در این

(1): Europa Publications Limited, *The Europa Yearbook 1989*, 2Vols (London: Europa Publication Limited, 1989) Vol.2, P.2330.

(2): *Ibid.*

شاخص های جمعیتی کشور اسپانیا عموماً تصویر یک کشور توسعه یافته را به نمایش می‌گذارد.

گروهی نیز معتقد بودند که در بریدن پیوندها از گذشته (دوران فرانکو) باید به کمترین مقدار اکتفا کرد. همین تناقض بود که باعث شد تا کارلوس آریاس ناوارو (Carlos Arias Novarro) که از سال ۱۹۷۴ پست نخست‌وزیری را بعهده داشت و نتوانسته بود تعادلی میان نیروهای دو گروه بوجود آورد استعفا کند و پس از او آدولفو سوارز (Adolfo Suarez) که سیاستمدار کمتر شناخته شده‌ای بود و در رژیم فرانکو نیز خدمت می‌کرد در سال ۱۹۷۶ به نخست‌وزیری منصوب شد.

تغییراتی که بدنبال جانشینی سوارز بوجود آمد قابل ملاحظه بود. در نوامبر سال ۱۹۷۶، مجلس ملی قانون اصلاحات سیاسی را از تصویب گذراند و بموجب آن «نظام پارلمانی دو مجلسی» که اعضای آن با رای گیری عمومی انتخاب می‌شدند بوجود آمد. در فوریه سال ۱۹۷۷ نیز قانون جدید انجمن‌های سیاسی، تشکیل احزاب را آزاد اعلام کرد. وجود حزب کمونیست نیز با تصویب نامه‌ای در آوریل ۱۹۷۷ قانونی اعلام شد. در همان سال نیز قوانین مربوط

هنگام بود که موانع از سرراه توسعه برداشته شد و سرمایه‌گذاری‌های چند ملیتی، رونق صنعت توریسم و درآمد کارگران اسپانیایی شاغل در کشورهای خارجی، محرکه‌ای قوی در افزایش قابل ملاحظه نرخ رشد اقتصاد این کشور گردید. متعاقب این رویدادها پیوند اقتصاد اسپانیا با اقتصاد جهانی بیشتر شد و تأثیر سیاسی این امر کاهش کنترلهای سیاسی شدید در داخل کشور بود^۱. اما بهر حال چارچوب سیاسی و قانونی در طول حکومت فرانکو تغییری نیافت تا آنکه شاهزاده خوان کارلوس، پسر آلفونسو هشتم، بعد از مرگ فرانکو در سال ۱۹۷۵ جانشین وی شد.

در فاصله سالهای ۱۹۷۵-۷۷، بی‌ثباتی و تنش‌های سیاسی قابل ملاحظه‌ای در اسپانیا رخ داد^۲. در دسامبر سال ۱۹۷۵ یک کابینه لیبرال تشکیل و در سال ۱۹۷۶ فعالیت‌های سیاسی آزاد شد^۳.

گروه‌های سیاسی مختلف نقطه نظرات خود را پیرامون آینده سیاسی کشور ابراز کردند. جمعی از آنها معتقد به اصلاحات عمیق و ریشه‌ای (در فضای سیاسی) بودند و

(1): EIU, *Op. Cit.* P.3.

(2): *Ibid.*

(3): Europa Publication Limited, *Op. cit.*, P.2330.

به اتحادیه‌های کارگری آزاد بتصویب رسید و وابستگی آنها به دولت قطع شد. سرانجام، اوج این اصلاحات بعد از چهل سال به نخستین انتخابات آزاد در سال ۱۹۷۷ انجامید. نهایتاً قانون اساسی دموکراتیک جدید با برگزاری رفراندومی در سال ۱۹۷۸ به تصویب رسید و کلیه قوانین بنیادی دوران فرانکورا ملغی کرد.

متعاقب آن انتخابات متعددی در سالهای ۱۹۷۹، ۱۹۸۲، ۱۹۸۶ و ۱۹۸۹ برگزار شد. در انتخابات سال ۱۹۸۹ تعداد رای دهندگان ۲۹/۲ میلیون نفر بودند که این میزان ۵/۷ میلیون نفر بیش از سال ۱۹۷۷ بود.

ساخت حکومت و دموکراسی پارلمانی: قانون اساسی مصوب ۱۹۷۸، اسپانیا را کشور پادشاهی موروثی می‌داند. شخص پادشاه رئیس دولت، فرمانده کل نیروهای مسلح و رئیس شورای عالی دفاع است و در حال حاضر خوان کارلوس - که در ۲۲ نوامبر سال ۱۹۷۵ به تخت سلطنت نشست - پادشاه اسپانیا می‌باشد. وی نخست‌وزیر (یا رئیس شورای وزیران) را به مجلس ملی (Cortes) معرفی نموده و در صورت تصویب مجلس ملی و احراز اکثریت مطلق آرا در کنگره نمایندگان، به این پست منصوب می‌شود و با پیشنهاد وی سایر اعضای هیئت دولت تعیین می‌گردند. دموکراسی پارلمانی در اسپانیا بر

سه رکن مردم، مجالس قانونگذاری مناطق خودمختار، و مجلس ملی استوار است و بحث در خصوص تصویب قوانین در مجلس ملی (مادرید) یا در مجالس مناطق خودمختار و یا از طریق خواست عمومی آغاز می‌گردد. مداخله پادشاه در امور کشور منوط به موافقت مجلس ملی است که دولت در مقابل آن مسئول است.

قدرت قانونگذاری به مجلس ملی (Cortes Generales) واگذار گردیده که خود متشکل از دو مجلس (House) است و اعضای آن با رای مستقیم مردم برای مدت چهار سال انتخاب می‌شوند. مجلس اول همان کنگره نمایندگان است (Congress of Deputies) که ۳۵۰ نماینده داشته و دیگری مجلس سنا است که ۲۰۸ نماینده آن مستقیماً انتخاب می‌شوند، ضمن اینکه ۴۹ نماینده منطقه‌ای نیز دارد. یک حزب در صورتی می‌تواند نماینده داشته باشد که حداقل ۳ درصد از آراء را بدست آورد!

اسپانیا از پنجاه ایالت تشکیل شده که هر ایالت دارای یک شورا (کنگره‌های محلی) و فرماندار غیرنظامی است. قانون اساسی مصوب سال ۱۹۷۸ در مواد ۱۴۳ و ۱۵۱ دو روش عمده فرآیند تشکیل دولتهای محلی و اعطای اختیارات به آنان را - که سبب انتقال قدرت از مرکز فرآیند (مادرید) به این دولتها می‌شود - بیان کرده است. در

در فاصله سالهای ۱۹۳۶ تا ۱۹۷۵ تحت حاکمیت ژنرال فرانکو نظام تک حزبی بر کشور حاکم بود که با مرگ وی رژیم پادشاهی و سیستم حکومت دموکراسی در اسپانیا برقرار شد.

توانسته است ۱۷۵ کرسی از کنگره را (۹ کرسی کمتر از سال ۱۹۸۶) بدست آورد. این حزب در تمامی سالهای دهه ۱۹۸۰ نقش مسلطی را در زندگانی سیاسی کشور بازی کرده و موقعیت مستحکم آن در نواحی خودمختار نیز به تقویت مواضع حزب منجر شده است. این حزب در سال ۱۸۷۹ بنیانگذاری شد ضمن اینکه در دوران حکومت ژنرال فرانکو در خارج از کشور فعالیت های خود را ادامه می داد. در فاصله سالهای ۱۹۷۷ تا ۱۹۸۲، اتحاد دموکراتیک مرکز (UCD) - که ائتلافی از گروههای نامتجانس همچون لیبرالها، سوسیال دموکرات ها، دمکرات مسیحی ها و گروههای محافظه کار، بود و در پیرامون آدولفو سوارز گرد آمده بودند - وی را به نخست وزیری رساند. اما پس از آن اکثریت آراء را از دست داد و حزب مردم (Popular Party) که در انتخابات سال ۱۹۷۹ فقط ۹ کرسی بدست آورده بود بناگهان اکثریت قابل توجهی را بعد از حزب سوسیالیست در انتخابات ۱۹۸۲ به بعد بدست آورد. بهر حال دو حزب سوسیالیست و

رژیم فرانکو، تصمیم گیریهای سیاسی و اقتصادی کاملاً در مرکز صورت می گرفت (هرچند در سال ۱۹۶۷ بنیاد دولتهای خودگردان منطقه ای گذاشته شده بود^۱). لیکن علائق محلی، (Regional Consciousness)، خصوصاً در مناطقی که با زبان مادری خویش تکلم می کنند بسیار قوی باقی ماند^۲. سرانجام در اکتبر سال ۱۹۷۹ قانون تشکیل هفده جامعه خودمختار با برگزاری همه پرسی تصویب شد و از سال ۱۹۸۰ به بعد پارلمان های مناطق مختلف بدنیاال یکدیگر تشکیل گردیدند.

احزاب سیاسی اسپانیا: با آزادی احزاب سیاسی که با تصویب قانون جدید انجمن های سیاسی در فوریه ۱۹۷۷ بدست آمد، احزاب مختلف سیاسی یکی پس از دیگری تشکیل و به فعالیت پرداختند. بررسی انتخابات سال ۱۹۷۹ تا ۱۹۸۹ نشان می دهد که حزب سوسیالیست کارگران (PSOE) محبوبترین حزب سیاسی اسپانیا است بنحوی که در انتخابات سال ۱۹۸۹

(1): Europa Pub Limited, *Op. cit.*, P.2333.

(2): E.I.U., *Op. cit.*, P.6.

جدول (۲): نتایج انتخابات نمایندگان کنگره در سالهای ۱۹۷۹ تا ۱۹۸۹

درصد آراء		تعداد کرسیها				
۱۹۸۹	۱۹۸۶	۱۹۸۹	۱۹۸۶	۱۹۸۲	۱۹۷۹	
۳۹/۵	۴۴/۴	۱۷۵	۱۸۴	۲۰۲	۱۲۱	حزب سوسیالیست (PSUE)
۲۵/۹	۲۶/۱	۱۰۷	۱۰۵	۱۰۶	۹	حزب مردم (PP)
-	-	-	-	۱۲	۱۶۸	اتحاد دموکراتیک مرکز (UCD)

E.I.U. *Op. cit*, P.4.

مأخذ:

۲۰۸ کرسی) در سال ۱۹۸۶ حزب سوسیالیست بیش از نیمی از کرسیها را بدست آورده، علاوه بر این، این حزب در اکثر انتخابات قانونگذاری ایالات اسپانیا نیز پیروز شد و اکثریت آراء را کسب کرد. حزب سوسیالیست کارگران اسپانیا در انتخابات برگزار شده در ۲۹ اکتبر سال ۱۹۸۹ با بدست آوردن ۱۷۵ کرسی پیروز شد. انتخابات بعد نیز در اکتبر سال ۱۹۹۳ برگزار خواهد شد. این حزب بدنیال افشای افتضاح رشوه‌خواری که نام برادر آلفونسو گونزالس گونزالس (Alfonso Guerra Gnozalez) قائم مقام نخست‌وزیر - فیلیپ گونزالس مارکز (Felipe Gonzalez Marquez) - در آن مطرح شده بود دچار دو دستگی شده^۲ وی و پشتیبانان او متهمند که قصد کنترل سی و دومین کنگره حزب را داشتند تا بدان وسیله

حزب مردم در تمامی دهه ۱۹۸۰، اکثریت عظیمی از آراء را بدست آورده‌اند. موقعیت سه حزب اول در جدول ذیل درج گردیده است. اتحاد دموکراتیک مرکز که در سال ۱۹۷۹، ۱۶۸ کرسی را بدست آورده بود در سال ۱۹۸۲ فقط ۱۲ کرسی بدست آورد و در سالهای بعد نیز در انتخابات شرکت ننمود. دو حزب سوسیالیست و حزب مردم در انتخابات سال ۱۹۸۶ و ۱۹۸۹ بترتیب جمعیاً ۷۰/۵ و ۶۵/۴ درصد از آراء را بخود اختصاص دادند که نشان‌دهنده تسلط کامل این دو حزب بر فضای سیاسی اسپانیا در دهه ۱۹۸۰ بوده است. حزب مردم ائتلافی است از گروههای محافظه کار دموکرات مسیحی و لیبرالها که بعد از حزب سوسیالیست قوی‌ترین حزب اسپانیا است. در انتخابات مجلس سنا (دارای

(1): E.I.U. *Op. cit*, p.5.

(2): E.I.U., *Country Report*, No. 4. 1990 (London: EIU Pub) P.9.

از انتقادات جلوگیری نمایند.

طی سالهای اولیه بعد از جنگ جهانی دوم، اسپانیا از طرف جامعه بین الملل و سازمان ملل متحد تحریم اقتصادی شد و طرح مارشال نیز شامل حال اسپانیا نگردید.

اسپانیا و بحران خلیج فارس:

و انتقال هرگونه دارائیهای مالی متعلق به کویت را نیز مشمول همین دستور قرار داد. میزان دارائیهای کویت در اسپانیا ۷۰۰ میلیارد پیزوتا (برابر با ۳/۹ میلیارد دلار) می باشد^۱. لازم به تذکر است که معاملات تجاری اسپانیا با کویت و عراق محدود و در حدود ۰/۶ درصد از واردات سال ۱۹۸۹ بوده

و اکنش اسپانیا در قبال حمله عراق به کویت محتاطانه بود. در ماه اوت ۱۹۹۰، دولت ضمن اعمال تحریم علیه عراق هرگونه معامله مالی بین عراق و اسپانیا را منوط به اجازه وزارت اقتصاد نمود؛ همچنین نقل

(1): E.I.U., Country Report, No 4, P.9.

است لیکن عراق حدود ۱۰/۶ درصد از واردات نفت اسپانیا در سال ۱۹۸۹ (۵/۲ میلیون تن) و کویت ۰/۲ درصد (۱۰۵ هزار تن) را بخود اختصاص داده‌اند که پس از قطع صادرات این دو کشور، ونزوئلا و مکزیک این میزان را تأمین نموده‌اند. وزیر دارائی اسپانیا اخیراً تأیید نمود که این کشور ذخیره نفتی به اندازه ۹۰ روز مصرف در اختیار دارد.

بعد از گردهم آئی اتحادیه اروپای غربی در اوت سال گذشته، اسپانیا موافقت نمود سه کشتی جنگی همراه با یک کشتی تدارکاتی به خلیج فارس اعزام دارد. بعد از نبرد امریکا و اسپانیا در سال ۱۸۹۸ که منجر به از دست رفتن کوبا، پورتوریکو و فیلیپین گردید و همچنین هجوم به مراکش در سال ۱۹۵۷، این سومین درگیری اسپانیا با یک قدرت خارجی ظرف یکصد سال گذشته است. دولت اسپانیا اعلام داشته که نیروهای آن تنها برای پشتیبانی از قطعه‌نامه‌های سازمان ملل اعزام شده‌اند و این کشور بشدت مخالف هرگونه اقدام نظامی یک جانبه می‌باشد. نخست‌وزیر اسپانیا، فلیپ گونزالس نیز از یک «راه حل عربی» برای خاتمه منازعه جانبداری کرده است.

دورنمای اقتصاد اسپانیا در سه دهه اخیر

اقتصاد اسپانیا از اواسط دهه ۱۹۵۰

یک معجزه اقتصادی را به نمایش گذاشته است. تا سال ۱۹۷۰ بنیانهای صنعتی بنا نهاده شد و کشاورزی نیز به آهستگی شروع به رشد نمود. موفقیت در این زمینه مرهون سیاستهای آزادسازی اقتصادی بود (البته بخشهای ضعیف همچنان تحت حمایت دولت قرار داشتند) و سرمایه گذاری شرکت‌های چند ملیتی (به دلیل استفاده از کارگران ارزان) منابع مالی لازم را فراهم می‌آورد^۱. درآمدهای حاصل از جهانگردی و عواید کارگران اسپانیائی مقیم خارج نیز نقش بسیار عمده‌ای را در این زمینه بازی کرد. واکنش اسپانیا نسبت به نخستین شوک نفتی در سال ۱۹۷۳ آهسته بود و برنامه‌های گسترش تولید فولاد، کشتی سازی و صنایع شیمیائی تا اواسط دهه ۱۹۷۰ ادامه یافت. بسیاری از این صنایع که در طول دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ گسترش قابل ملاحظه‌ای یافتند، در دهه ۱۹۸۰ با مشکلات عدیده‌ای مواجه شدند لذا از سال ۱۹۸۳ برنامه‌های عمده‌ای برای اصلاح ساختار این بخش تهیه گردید. به این ترتیب ضمن اینکه بعد از سال ۱۹۷۴، رشد تولیدات صنعتی از ۹ درصد در سال طی فاصله سالهای ۱۹۶۰-۷۴ به یک درصد در سال طی فاصله سالهای ۱۹۷۵-۸۵ کاهش یافت، از این به بعد بیشتر شده و رشد تولید ناخالص داخلی بدلیل وجود تقاضا برای سرمایه گذاری و مصرف،

(۱): E.I.U., *Country Report*, P.11.

در سال ۱۹۵۳ ژنرال آیزنهاور رئیس جمهور امریکا از اسپانیا بازدید و پیشنهاد اعطای وام در مقابل واگذاری پایگاههای نظامی به امریکا را داد که از سوی مقامات اسپانیایی با موافقت روبروشد و در همانسال تحریم سازمان ملل نیز لغو گردید.

ضمن اینکه طی سال مذکور سهم بخش صنعت در (GDP) ، ۳۷ درصد گردیده است.^۳

در طول دهه ۱۹۶۰ و اوائل دهه ۱۹۷۰ نرخ بیکاری کمتر از ۲ درصد بود، اما اکنون (در آستانه دهه ۱۹۹۰) نرخ بیکاری ۱۷/۳ درصد (سال ۱۹۸۹) می باشد (اگرچه این کشور قبلاً در سال ۱۹۸۵ نیز نرخ ۲۱/۹ درصد را تجربه کرده است). کسری حساب جاری این کشور در سال ۱۹۸۹ برابر با ۱۱/۶۴ میلیارد دلار بوده و تورم نیز به سطح ۶/۹ درصد رسیده است. در این وضعیت اسپانیا قدم به دهه ای می گذارد که در آن باید به نقش جدید خود در بازار واحد اروپا بیندیشد. نقشی که انتظار می رود صادرات اسپانیا را افزایش دهد، میزان تولید را بالا برد، بیکاری را کاهش دهد، سطح زندگی بهتری برای اتباع این کشور به ارمغان آورد و اسپانیا را به رقیبی جدی برای کشورهای در حال توسعه در بازار واحد اروپا تبدیل نماید.

به حدود ۵ درصد در فاصله سالهای ۱۹۸۷-۸۹ رسید.

اقتصاد اسپانیا که در نیمه دوم دهه پنجاه به دلیل سیاستهای غلط بودجه ای و عدم کارائی در سیستم های جمع آوری مالیات و چاپ بی رویه اسکناس به آستانه ورشکستگی رسیده بود با تغییر کابینه در سال ۱۹۵۷ و با طرح یک برنامه جامع، که آزادسازی وسیع اقتصادی را مدنظر داشت بتدریج توانست خود را از مشکلات فراوان نجات دهد.^۱ اسپانیا بطور سنتی کشوری کشاورزی بوده که تولیدات اصلی آن، غلات، سبزیجات، میوه، روغن زیتون و شراب^۲ بوده است. لیکن برای مثال، نیروی کار شاغل در بخش کشاورزی از ۲۶ درصد در سال ۱۹۷۰ به ۱۶ درصد در سال ۱۹۸۶ تقلیل یافته و سهم بخش کشاورزی در محصول ناخالص داخلی (GDP) در سال ۱۹۸۶، ۶ درصد بوده است در حالی که در سال ۱۹۶۰ این سهم ۱۵ درصد بوده،

۱- در مورد سیاستهای اقتصادی اعمال شده و وضعیت اقتصادی اسپانیا در آن دوره رجوع شود به: استانلی. جی. پاین، اسپانیای فرانکو، ترجمه ارسطو آذری (تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۹) ص ص ۸۴-۱۰۵.

(2): Europa Publication Limited, *Op. cit*, P.2333.

(3): *Ibid*.

جدول (۳): روند رشد محصول ناخالص داخلی به قیمت بازاری سالهای ۱۹۸۴-۸۹

۱۹۸۹	۱۹۸۸	۱۹۸۷	۱۹۸۶	۱۹۸۵	۱۹۸۴	
۴۲۸۷۰	۳۹۹۱۴	۳۵۷۱۴	۳۱۹۴۷	۲۷۹۱۳	۲۵۱۱۱	کل : به قیمت جاری (میلیار دبیرونا)
۳۷۹	۳۳۸/۵	۲۸۹/۲	۲۲۸/۱	۱۶۴/۲	۱۵۶/۲	به قیمت جاری (میلیار ددلار)
۱۹۶۳۰	۱۸۶۶۳	۱۷ ۷۴۹	۱۶۸۱۶	۱۶۲۸۱	۱۵۹۱۵	به قیمت ثابت سال ۱۹۸۰ (میلیار دبیرونا)
۵/۲	۵/۲	۵/۵	۳/۳	۲/۳	۱/۸	درصد تغییرات واقعی
۱۱۴۵	۱۰۱۲	۹۲۰	۸۲۶	۷۲۵	۶۵۵	سرا ته : به قیمت جاری (هزار بیرونا)
۹/۶۷	۸/۶۸	۷/۴۵	۵/۹	۴/۲۶	۴/۷	به قیمت جاری (هزار دلار)
۵۰۱	۴۷۸	۴۵۷	۴۳۵	۴۲۳	۴۱۵	به قیمت ثابت سال ۱۹۸۰ (هزار بیرونا)
۴/۸	۴/۶	۵/۱	۲/۸	۱/۹	۱/۳	درصد تغییرات واقعی

E.I.U., *Country Profile*, P.12.

مأخذ:

۱۹۷۸-۸۵ محدود مانند. ولی در سال ۱۹۸۶ بدلیل سرمایه گذاری بالا و تقاضای فراوان، رشد آن به ۳/۳ درصد رسید و در سال بعد به ۵/۵ درصد افزایش یافت. در سالهای ۱۹۸۸ و ۱۹۸۹ نرخ رشد «GDP» ۵/۲ درصد بود^۱ (جدول ۳). ارقام تجدیدنظر شده برای نرخ رشد «GDP»، میزان آن را در سال ۱۹۸۹، ۴/۹ درصد برآورد کرده و برای سال ۱۹۹۰ آن را ۴ درصد پیش بینی نموده است.^۲

حسابهای ملی: محصول ناخالص داخلی واقعی (GDP) اسپانیا در فاصله سالهای ۱۹۵۹-۷۴ هر سال (به استثنای دو سال) ۵ درصد رشد یافت لیکن در سال ۱۹۷۵ به افزایش قیمت نفت واکنشی سریع نشان داد و رشد آن در سطح ۱/۱ درصد محدود ماند. علی رغم افزایش ملایم در سالهای ۱۹۷۶ و ۱۹۷۷، نرخ رشد «GDP» تا سال ۱۹۸۶ بسیار بطئی بود و بطور متوسط در سطح ۱/۳ درصد طی سالهای

(1): E.I.U., *Country Profile*, P.11.

(2): E.I.U., *Country Report*, No.4. 1990, P.18.

با بروز بحران خلیج فارس، دارائیهای کویت در این کشور که بالغ بر ۳/۹ میلیارد دلار (فقط) سرمایه گذاری ثابت) می‌گردید (همچنین دارائیهای عراق) توقیف شد.

عمیقی در توزیع نیروی کار شاغل اسپانیا رخ داده است. در این سال بخش کشاورزی حدود ۴۰ درصد از نیروی کار را در خدمت خود داشت حال آنکه در سال ۱۹۸۹ این رقم به ۱۳ درصد بالغ گردید. همچنین آن بخشی که بیش از همه از پدیده «فرار از زمین» منفعت برد، بخش خدمات بود ضمن اینکه در همان فاصله یاد شده در بالا سهم بخش خدمات از اشتغال نیروی کار از ۲۷ به ۵۴ درصد رسید.

تغییر این سهم در طول دو دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ تحرک زیاد نیروی کار را نیز همراه خود داشته است. در فاصله سالهای ۱۹۶۰ تا ۱۹۷۵ حدود ۶ میلیون اسپانیایی برای اشتغال بکار به نواحی مختلف کشور مهاجرت کردند. این مهاجرت ها نسبتاً به مراکز استانها و عمدتاً متوجه مراکز صنعتی در باسک (Basque)، کاتالونیا (Catalonia)، مادرید و والنسیا (Valencia) بوده است. مهاجرت خارجی نیز نسبتاً قابل ملاحظه بوده و حدود یک میلیون نفر در خلال سالهای ۱۹۶۰ تا ۱۹۷۳ به کشورهای مختلف اروپائی مهاجرت کردند که مقصد بیشتر آنها بلژیک و فرانسه

سهم مخارج دولتی در GDP از ۱۳/۹ درصد در سال ۱۹۸۳ به ۱۴/۳ درصد در سال ۱۹۸۸ رسیده و سهم مصرف بخش خصوصی در GDP از ۶۶/۶ در سال ۱۹۸۳ به ۶۳ درصد در سال ۱۹۸۸ بالغ گردیده است که تغییر چندانی زیاده نیافته است. سهم واردات و صادرات نیز تقریباً ثابت مانده و تنها تغییر مهم مربوط به «تغییر در ذخائر» می‌باشد^۱.

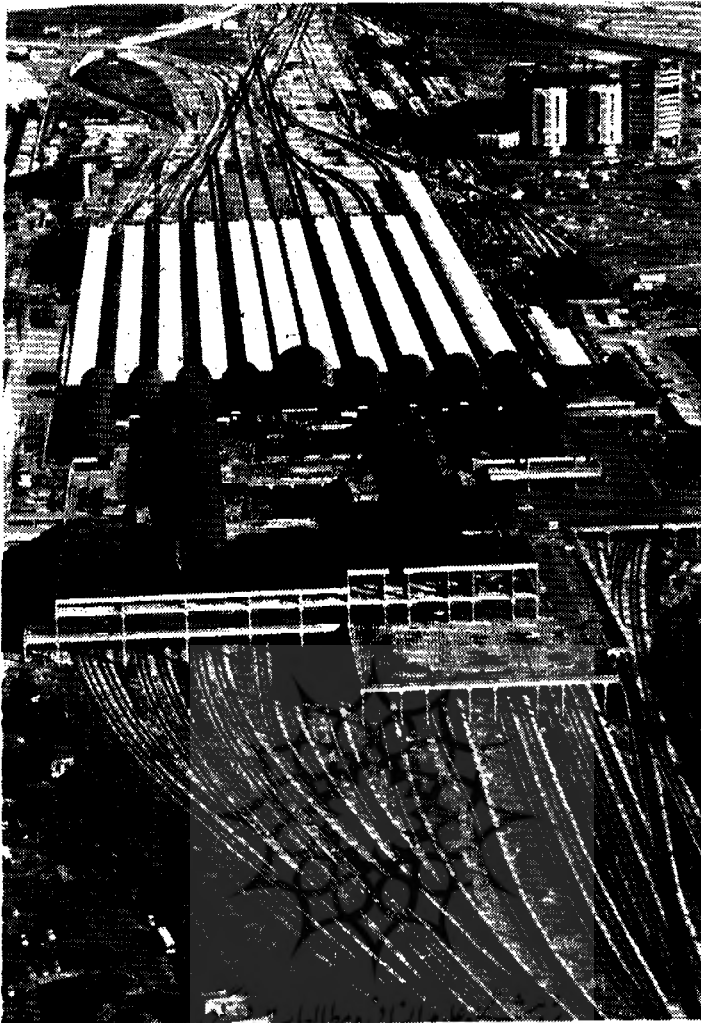
در سال ۱۹۸۸ بخش خدمات، بزرگترین سهم را در تولید ناخالص داخلی بخود اختصاص داده بطوری که میزان آن به ۵۷/۵ درصد رسیده است. بدنبال آن بخش صنعت و معدن سهمی حدود ۲۸/۹ درصد را داشته که نسبت به سال ۱۹۸۳ اندکی کاهش یافته است (۲۹/۵). سهم بخش ساختمان و کشاورزی نیز در سال ۱۹۸۸ بترتیب برابر با ۸/۶ و ۵/۱ درصد بوده است^۲.

اشتغال و سهم بخش های مختلف اقتصاد از آن:

از سال ۱۹۶۰ تا کنون تغییرات بسیار

(1): E.I.U., *Country Profile*, P.12.

(2): E.I.U., *Country Profile*, p.12.

کشورهای اروپائی برای کارگران اسپانیائی بشدت کاهش یافته بود. تا سال ۱۹۷۵ نرخ بیکاری به ۵ درصد نیروی کار فعال بالغ گردید و از آن به بعد سرعت افزایش یافت بطوری که در سال ۱۹۸۵ به ۲۱/۹ درصد (جدول ۴) رسید که در میان جوانان ۱۶-۲۴ ساله این نرخ به ۴۸ درصد می‌رسید!

بوده است. اما از سال ۱۹۷۴ و بخصوص در دهه ۱۹۸۰ نرخ مهاجرت به خارج از کشور به نحو قابل ملاحظه ای کاهش یافته است. با استناد به آمارهای رسمی، تعداد بیکاران در کشور اسپانیا در خلال دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ کمتر از ۲ درصد نیروی کار فعال بوده است. لیکن با شروع بحران نفتی در سال ۱۹۷۳ این وضعیت بکلی تغییر کرد. ضمن اینکه فرصتهای شغلی در اسپانیا محدود شده بود شانس اشتغال در سایر

(1): E.I.U., *Op. cit*, P.13.

اقتصاد اسپانیا بشدت از بروز بحرانهای نفتی در یکی دو دهه اخیر متأثر شده و برنامه‌های گسترش صنایع تولید فولاد، کشتی‌سازی و شیمیائی در دهه ۱۹۷۰ بعد از بروز دومین بحران نفتی (سال ۱۹۷۹) با مشکلات فراوانی روبرو شده و مجبور به تغییرات ساختاری گردیده‌اند.

دولت، حمایت می‌شد.^۱

لیکن رشد سریع اقتصادی در سالهای گذشته منجر به افزایش سریع در اشتغال شد. اما افراد بیشتری نیز وارد بازار کار شدند. نتیجه آنکه کاهش در بیکاری از سال ۱۹۸۶ محدود، لیکن مداوم بوده^۲ بطوری که نرخ بیکاری نیز از ۲۱/۹ درصد در سال ۱۹۸۵ به ۱۷/۳ درصد در سال ۱۹۸۹، کاهش یافته است، (جدول ۴).

نرخ رشد کل نیروی کار در فاصله سالهای ۱۹۸۴-۸۹ حدود ۱/۹۷ درصد در سال می‌باشد که بزرگتر از نرخ رشد جمعیت در همین فاصله است. از تعریف بیکاری و تعداد نیروی کار و طریقه محاسبه آنها در اسپانیا اطلاعی در دست نیست تا بتوان به تحلیل دقیق آن پرداخت اما با توجه به نرخ رشد متوسط نیروی کار (۱/۹) و همچنین نرخ رشد متوسط اشتغال که برابر ۲/۸ درصد در فاصله سالهای ۱۹۸۴-۸۹ (۳/۷) در فاصله سالهای ۱۹۸۵-۸۹ می‌باشد مشخص است که بعد از سال ۱۹۸۵ اسپانیا توانسته است سرعت بر ظرفیت اشتغال خود بیفزاید

اقتصاد اسپانیا بدلیل وابستگی زیاد این کشور به واردات انرژی (نفت) از بحرانهای نفتی در دو دهه اخیر بشدت متأثر شده است. بحران نفتی در سال ۱۹۷۳ بسرعت در بازار کار اسپانیا اثر گذاشت و با بروز دومین بحران نفتی ناشی از انقلاب اسلامی ایران شدت یافت. کاهش اشتغال در بخش تولید صنعتی در طول سه سال بعد از دومین بحران نفتی، از ۱۹۷۹ تا ۱۹۸۲ شتاب گرفت و بازتاب آن رکود تولیدات صنعتی، جانشینی سرمایه بجای نیروی کار و تغییر در مقررات بازار نیروی کار بود. نرخ بالای ورشکستگی و کاهش سریع در تعداد واحدهای تولیدی کوچک نشاندهنده تأثیر شدید این بحران بر واحدهای کوچک بود. تورم نیروی کار در واحدهای تولیدی بزرگ همچنان بصورت مسأله‌ای پراهمیت باقی ماند و بطور ضمنی منعکس کننده ناتوانی در تغییر ساختار بخشهای عمده (نظیر تولید آهن، فولاد و کشتی‌سازی) بود. جالب اینکه در همین فاصله اشتغال در بخشهای اخیرالذکر، با اختصاص سوپسیدهای عمده از طرف

(1): O.E.C.D., *Spain* (Paris: OECD, May 1984) p.9.

(2): E.I.U., *Op. cit.*, P.13.

جدول (۴): نیروی کار، اشتغال و بیکاری طی سالهای ۱۹۸۴-۸۹

واحد: (هزار نفر) / (درصد)

نرخ رشد متوسط		۸۹	۸۸	۸۷	۸۶	۸۵	۱۹۸۴	
۱۹۸۵-۸۹	۱۹۸۴-۸۹							
۲/۲	۱/۹	۱۴۸۱۹	۱۴۶۲۱	۱۴۲۹۸	۱۳۷۸۱	۱۳۵۴۲	۱۳۴۳۷	کل نیروی کار
-	-	۱/۳	۲/۲	۳/۷	۱/۷۶	۰/۷۸	-	درصد تغییرات سالانه*
۳/۷	۲/۸	۱۲۲۵۸	۱۱۷۷۳	۱۱۳۵۵	۱۰۸۲۰	۱۰۵۷۱	۱۰۶۶۸	اشتغال
-	-	۴/۱	۳/۶۸	۴/۹	۲/۳	-۰/۹	-	درصد تغییرات سالانه
-۳/۶	-۱/۵۲	۲۵۶۱	۲۸۴۸	۲۹۴۲	۲۹۶۱	۲۹۷۱	۲۷۶۸	بیکاری
-	-	-۱۰	-۳/۲	-۰/۶۴	-۰/۳۲	۷/۳	-	درصد تغییرات سالانه
-	-	۱۷/۳	۱۹/۵	۲۰/۶	۲۱/۵	۲۱/۹	۲۰/۶	درصد بیکاری

E.I.U., *Op. cit.*, P.14.

مأخذ:

* محاسبه درصد تغییرات و نرخهای رشد از مؤلف است

سالانه افزایش یافته است. بیشترین میزان کاهش بیکاری در سال ۱۹۸۹ حدود ۱۰ درصد بوده است.

طی دوره ۱۹۸۴-۸۹ سهم بخش کشاورزی از کل اشتغال، هر ساله روبه کاهش بوده و از ۱۸/۵ درصد (طبق آمار Bank of Spain) به ۱۳ درصد رسیده است. در سال ۱۹۸۵ علی رغم افزایش ۱۰۵ هزار نفر به کل نیروی کار (جدول ۴)، ۹۷ هزار نفر از

و بیکاری را از اوج آن در سال ۱۹۸۵ (۲۱/۹ درصد) کاهش دهد. سرعت کاهش تعداد بیکاران از سال ۱۹۸۵ تا ۱۹۸۹ تقریباً برابر با سرعت افزایش اشتغال بوده و بطور متوسط برابر با ۳/۶ درصد در سال می باشد. همانطور که مشخص است رشد سالانه کل نیروی کار طی دوره مزبور ثبات چندانی نداشته است. میزان اشتغال نیز بعد از سال ۱۹۸۵ با نرخهای رشد نسبتاً بالا،

اقتصاد اسپانیا که در نیمه دوم دهه پنجاه به دلیل سیاستهای غلط بودجه‌ای، عدم کارایی در سیستم‌های جمع‌آوری مالیات و چاپ بی‌رویه اسکناس به آستانه ورشکستگی رسیده بود با طرح برنامه جامع آزادسازی توانست بتدریج خود را از مشکلات فراوان نجات دهد.

جدول (۵): سهم بخش‌های مختلف اقتصاد از نیروی کار شاغل

واحد: (هزار نفر) / (درصد)

۱۹۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	
۱۹۶۵	۱۹۲۶	۱۷۴۱	۱۷۱۸	۱۶۹۴	۱۵۹۸	کشاورزی
۱۸/۵	۱۸/۲	۱۶/۰	۱۵/۱	۱۴/۴	۱۳	سهم از کل *
۲۶۸۱	۲۵۸۹	۲۶۳۲	۲۷۴۶	۲۸۰۴	۲۸۹۸	صنعت
۲۵/۲	۲۴/۵	۲۴/۴	۲۴/۳	۲۳/۸	۲۳/۷	سهم از کل
۸۰۹	۷۷۰	۸۲۷	۹۲۵	۱۰۲۰	۱۱۳۴	ساخت‌مان
۷/۵	۷۰۳	۷/۶	۸/۱	۸/۶	۹/۳	سهم از کل
۵۲۱۳	۵۲۸۶	۵۶۲۱	۵۹۶۶	۶۲۵۴	۶۶۲۸	خدمات
۲۸/۸	۵۰	۵۲	۵۲/۵	۵۳/۲	۵۴	سهم از کل
۱۰۶۶۸	۱۰۵۷۱	۱۰۸۲۰	۱۱۳۵۵	۱۱۷۷۳	۱۲۲۵۸	کل شاغلین

مأخذ:

E.I.U., *Op. cit.*, P.14.

* محاسبه سهم‌ها از مؤلف می‌باشد.

در مقابل، سهم بخش صنعت و ساختمان نسبتاً با ثبات بوده و سهم بخش خدمات به آرامی افزایش یافته و از ۴۸/۸ به ۵۴ درصد رسیده است. تنها بخش خدمات، در اوج افزایش بیکاری در سال ۱۹۸۵ و در شرایطی که میزان مطلق اشتغال در همه بخش‌ها

کل شاغلین، ۳۹ هزار نفر از شاغلین در بخش کشاورزی، ۹۲ هزار نفر از شاغلین در بخش صنعت و ۳۹ هزار نفر از شاغلین در بخش ساختمان کاسته شده و ۷۳ هزار نفر به شاغلین بخش خدمات اضافه گردیده است.

کاهش یافته بر تعداد شاغلین آن اضافه شده است. بهر حال در سال ۱۹۸۹ بخش صنعت ۲۳/۷ درصد از کل شاغلین را در خدمت خود داشته و سهم بخش ساختمان نیز در همین سال ۹/۳ درصد بوده است.

کشاورزی: همانطور که قبلاً ذکر گردید کشاورزی فعالیت عمده اقتصادی این کشور را در گذشته تشکیل می‌داده است بطوری که در سال ۱۹۶۰ حدود ۴۲ درصد از شاغلین کشور در این بخش فعالیت می‌نمودند، اما اکنون با گذشت نزدیک به سی سال، تنها ۱۳ درصد از کل شاغلین این کشور در بخش کشاورزی بکار مشغولند و این نشانه حرکت از یک اقتصاد مبتنی بر فعالیت‌های کشاورزی به یک اقتصاد صنعتی است.^۱

در سال ۱۹۸۳ سهم کشاورزی در «GDP» ۶ درصد و میزان آن به حدود ۱۳۷۰ میلیارد پزوتا بالغ گردیده بود. در سال ۱۹۸۸ این سهم به ۵/۱ درصد رسید در حالیکه در همین سال سهم بخش خدمات ۵۷/۵ و صنعت ۲۸/۹ درصد بود. مقایسه این ارقام با رقم مربوط به سال ۱۹۶۵ که برابر با ۱۵ درصد است مؤید این سیر حرکت می‌باشد.

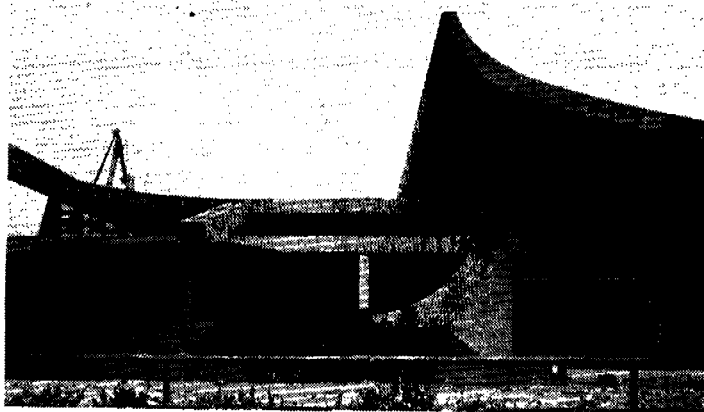
از کل مساحت این کشور که ۵۰۴۷۸۰ کیلومتر مربع است ۳۱ درصد ۱۵۶۵۰۰ کیلومتر مربع (= ۱۵/۶۵ میلیون هکتار) را اراضی قابل کشت، ۱۰ درصد (۵۰۴۷۸) کیلومتر مربع = ۵/۰۴ میلیون

هکتار) را اراضی زیر کشت دائمی غلات، ۲۰ درصد (۱۰۰۹۵۶ کیلومتر مربع = ۱۰/۰۹ میلیون هکتار) را چراگاه و مراتع و ۳۱ درصد را (۱۵۶۴۸۱ کیلومتر مربع = ۱۵/۶ میلیون هکتار) جنگل فرا گرفته است.

میزان عملکرد در هکتار و همچنین بازدهی نیروی کار در این بخش پائین تر از استانداردهای رایج در اروپاست؛ برای مثال، در سال ۱۹۸۸، بازدهی کشت غلات در واحد سطح، ۶۸ درصد بازدهی آن در سطح اروپا بوده است. البته این رقم نسبت به سال ۱۹۸۶ نشاندهنده پیشرفت قابل ملاحظه‌ای است زیرا در این سال میزان بازدهی در اسپانیا ۵۳ درصد مقدار متوسط سطح بازدهی اروپا بوده است. دلیل این بازدهی پائین نه تنها بارندگی غیرمنظم و فقیر بودن خاک است بلکه نتیجه سرمایه‌گذاری پائین در مزارع و نظامهای کشت (Land tenure) غیرکارا می‌باشد. در شمال و شرق اسپانیا املاک کشاورزی بسیار کوچک است (خرده مالکی Mini Fundia) و در جنوب مساحت املاک بسیار بزرگ (بزرگ مالکی Lati Fundia) و اغلب مدیریت آن غیرکارا است. در دهه ۱۹۶۰ تبلیغات فراوانی درباره برنامه دولتی ادغام مزارع کوچک (Concentracion Parcelaria) انجام گرفت و تا پایان سال ۱۹۸۱ حدود ۵ میلیون

(1): E.I.U., *Op. cit.*, P.15.

نرخ بیکاری که در طول دهه ۱۹۶۰ و اوائل دهه ۱۹۷۰ کمتر از ۲ درصد بود با بروز بحرانهای نفتی افزایش یافت بنحوی که در سال ۱۹۸۵ به اوج خود (۲۱/۹ درصد) رسید.

سیاستهای کشاورزی — و علاوه بر آن صنعتی — وصول به نرخهای بالای خود کفائی بود. این هدف، دخالت دولت در کشاورزی و اعمال سیاستهای حمایتی را بدنبال داشت. دولت با اجرای طرحهای تضمین قیمت و اختصاص دیگر انواع سوبسیدها، بر تولید غلات و بخصوص گندم تأکید مداومی داشت که البته سبب غفلت از سایر انواع کشت ها گردید. با وجود این در طول دو سال گذشته تولید میوه و سبزیجات بخصوص برای صادرات و عرضه در بازارهای شمال اروپا، افزایش چشمگیری داشته است. دولت اسپانیا از اوایل دهه ۱۹۶۰ تا کنون مشوقهای فراوانی برای افزایش تعداد دامها وضع نموده و اخیراً نیز کشاورزان را به افزایش تولید ذرت، جو و دیگر انواع خوراک دام، بجای گندم، تشویق نموده است.

هکتار از مزارع کوچک در یکدیگر ادغام شدند. قبلاً در سال ۱۹۷۱ قانون سلب مالکیت از مالکانی که از بهبود زمین خود و افزایش بهره وری آن عاجز بودند به تصویب رسید که هدف عمده آن بزرگ مالکان ناحیه جنوب بود علی هذا این قوانین تا کنون با قاطعیت زیاد به مرحله عمل گذاشته نشده است.

تکمیل برنامه های وسیع آبیاری در اسپانیا، تنها بعد از جنگ داخلی صورت گرفت. در طی دهسال گذشته از سرعت اجرای برنامه های آبیاری نسبت به دهه قبل از آن کاسته شده، اما تا کنون در سه میلیون هکتار (در حدود ۱۵ درصد از اراضی کشت شده)، طرح آبیاری اجرا شده و در نظر است سه میلیون هکتار دیگر نیز تحت پوشش قرار گیرد.

بعد از جنگ داخلی، هدف عمده

جدول (۶): تولید محصولات مختلف کشاورزی و تعداد احشام طی سالهای ۱۹۸۳-۸۸

واحد: هزارتن

۸۸	۸۷	۸۶	۸۵	۸۴	۱۹۸۳	
۲۳۶۶۰	۲۰۵۷۵	۱۶۵۰۶	۲۰۹۶۷	۲۰۹۰۶	۱۳۸۱۹	کل غلات
۶۵۱۴	۵۷۹۱	۴۳۹۲	۵۳۲۹	۶۰۴۴	۴۳۳۰	گندم
۱۲۰۷۰	۹۸۳۶	۷۲۳۱	۱۰۶۹۸	۱۰۹۶۵	۶۶۶۲	جو
۳۵۷۷	۳۵۵۷	۳۲۲۳	۳۴۱۴	۲۵۰۵	۱۸۰۳	ذرت
۵۳۷	۵۰۲	۴۲۳	۶۸۰	۷۹۰	۴۶۴	چودوس
۴۹۹	۴۸۳	۴۹۶	۴۶۳	۴۳۷	۲۲۴	برنج
۹۷۵۴	۹۶۲۱	۹۶۰۶	۹۵۳۲	۹۲۶۹	۸۷۰۹	سبزیجات و هندوانه
۱۱۰۲۴	۱۲۳۸۳	۱۲۸۲۵	۱۲۴۲۳	۱۱۴۱۲	۱۲۳۶۴	میوه‌جات به استثناء هندوانه
۴۵۷۸	۵۵۵۲	۵۱۲۵	۵۹۲۷	۵۹۶۹	۵۰۹۸	سیب زمینی
۳۱۶	۳۳۵	۳۱۳	۳۳۸	۳۷۰	۳۲۵	بنشن
۸۹۴	۹۹۴	۹۳۹	۹۱۵	۹۴۳	۶۷۴	دانه‌گل آفتاب گردان
۱۹۲۰	۲۸۷۹	۲۵۵۷	۲۰۳۹	۳۳۴۲	۱۲۹۲	زیتون
۳۸۷	۷۸۲	۵۳۹	۴۲۹	۷۱۴	۲۷۸	روغن زیتون
۲۳۶۷	۴۰۷۵	۳۵۰۸	۳۴۵۱	۳۵۵۴	۳۱۵۷	شراب
۴۵۴	۴۵۶	۴۴۰	۴۰۱	۳۸۹	۴۲۲	گوشت گاو
۱۶۳۰	۱۲۴۰	۱۳۹۹	۱۳۸۸	۱۱۹۲	۱۱۱۹	گوشت خوک
۵۷۰۰	۶۳۴۱	۶۱۵۷	۶۳۰۱	۶۲۴۲	۶۲۵۹	شیرگاو (میلیون لیتر
۲۹۸۰	۵۰۰۳	۵۰۸۶	۵۰۰۷	۵۰۰۴	۵۰۷۰	احشام گاو (هزار راس)
۱۶۹۴۱	۱۵۷۸۲	۱۳۳۸۷	۱۱۴۹۰	۱۲۰۰۱	۱۲۳۶۴	خوک (هزار راس)
۵۵	۵۳	۵۱	۴۹	۵۳	۵۴	جوجه (میلیون قطعه)
۱۷/۹	۱۷/۶	۱۷/۶	۱۷/۵	۱۷/۵	۱۶/۵	گوسفند (میلیون راس)

(1): E.I.U., *Op. cit.*, P.16.

مأخذ:

محصول ناخالص داخلی (GDP) اسپانیا که در فاصله سالهای ۱۹۵۹-۷۴ هر ساله (به استثنای دو سال) ۵ درصد رشد داشت در سال ۱۹۷۵ نسبت به افزایش قیمت نفت واکنش سریعی از خود نشان داد و تا سال ۱۹۸۶ از رشدی بطئی (حدود ۱/۳ درصد) برخوردار بود. محصول ناخالص داخلی از سال ۱۹۸۶ به بعد و بدنبال کاهش قیمت نفت سریعاً افزایش یافت بطوری که میزان رشد آن در سال ۱۹۸۹ به ۵/۲ درصد رسید.

جامعه اروپا روبرو هستند.

ماهیهگیری: این بخش در سال ۱۹۸۶

حدود یک درصد از محصول ناخالص داخلی را تولید نموده و ۱۰۰ هزار نفر از نیروی کار شاغل را در اختیار داشته است. اسپانیا با ۱۷ هزار فرزند شناور ماهیهگیری - که ۲۰۰۰ فرزند آن مخصوص ماهیهگیری در آبهای عمیق ساخته شده - بزرگترین ناوگان ماهیهگیری در اروپای غربی را در اختیار دارد. این کشور از سال ۱۹۷۴ به بعد اختلافات متعددی با مراکش، پرتغال و جامعه اروپا در مورد حق ماهیهگیری داشته که در حال حاضر بیشتر آنها حل شده اند. مذاکره بر سر شرایط ورود به جامعه اروپا با موفقیت به نتیجه رسیده و در سال ۱۹۸۶ سازمانی جهت هماهنگی این بخش با نیازمندیهای جامعه اروپا تشکیل گردید و در سال بعد برنامه ای برای نوسازی صنعت صید

ورود اسپانیا به جامعه اروپا سبب افزایش قابل توجه تقاضا برای محصولات کشاورزی این کشور شده است. جامعه اروپا یک دوران انتقال (Transition Period) هفت ساله را برای اکثریت محصولات و یک دوران دهساله را برای میوه و سبزیجات این کشور در نظر گرفته است. اسپانیا تولیدکننده عمده روغن زیتون و شراب است. که در میان تولیدکنندگان جامعه اروپا از مازاد عظیمی برخوردار می باشد. بعلاوه یکی از تولیدکنندگان و صادرکنندگان موفق مرکبات نیز می باشد. اما هر چند تولیدکنندگان عمده مدیترانه و بخصوص کشاورزان فرانسوی از طرف صادرکنندگان میوه و سبزیجات اسپانیا تهدید می شوند، لیکن محصول غله، گوشت و لبنیات اسپانیا بدلیل کیفیت پائین با رقابت قابل ملاحظه ای از ناحیه سایر تولیدکنندگان

سهم کشاورزی از اشتغال نیروی کار که در سال ۱۹۶۰ بالغ بر ۴۲ درصد بود در سال ۱۹۸۹ به ۱۳ درصد رسید ضمن اینکه در سال مذکور سهم بخش خدمات به ۵۴ درصد بالغ گردید.

هر چند بعلت رشد سریع اقتصادی در سالهای گذشته اشتغال نیز افزایش یافته لیکن کاهش در میزان بیکاری بدلیل ورود تازه واردین به بازار کار محدود اقا مداوم بوده است.

تولید بیشتر چوب و همچنین تقویت خاک در دست اجراست. البته نگرانیهایی در خصوص کشت منفرد (Monoculture Plantation) ابراز شده و ترجیح این است که در احداث جنگل های مصنوعی از درختان متعدد استفاده گردد. در سال ۱۹۸۶ حدود ۱۵ میلیون هکتار جنگل وجود داشته که از ۴۷ درصد آن بهره برداری تجاری می گردد.

با هزینه ۴۵۸۷۶ میلیون پزو تا تصویب شده است^۱. میزان صید در سال ۱۹۸۹ به ۹۸۳۸۰۰ تن بالغ گردیده که ۶/۱ درصد کمتر از صید سال ۱۹۸۸ بوده است. ضمن اینکه در سال ۱۹۸۶ میزان صید حدود ۱/۳ میلیون تن بوده است.

جنگلداری: جنگل در اسپانیا متعلق به دولت مرکزی یا ناحیه ای می باشد و برنامه گسترش جنگل های تازه احداث شده بمنظور

میزان عملکرد در هکتار و همچنین بازدهی نیروی کار در بخش کشاورزی پائین تر از استانداردهای رایج در اروپاست بطوری که در مورد غلات، طی سال ۱۹۸۸، عملکرد این کشور ۶۸ درصد متوسط عملکرد اروپا بوده است.

(1): Europa Publication Limited, *Op. cit.*, p.2333.